

Традиция и новаторство

Сборник с доклади от юбилейната научна конференция на департамент „Чужди езици и култури“ по повод 30-годишнината от създаването на НБУ и на филологическите програми към департамента, 4–5 юни 2022 г.

Съставители

Светлана Димитрова-Гюзелева
Венета Сиракова

ТРАДИЦИЯ И НОВАТОРСТВО

Сборник с доклади от юбилейната научна конференция на департамент „Чужди езици и култури“ по повод 30-годишнината от създаването на НБУ и на филологическите програми към департамента, 4–5 юни 2022 г.

Съставители

Светлана Димитрова-Гюзелева
Венета Сиракова

Редакционна колегия

проф. д.н. Албена Бакрачева
проф. д-р Дияна Янкова
проф. д-р Ирена Василева
доц. д-р Светлана Димитрова-Гюзелева
доц. д-р Елена Савова
доц. д-р Венета Сиракова
доц. д-р Ирина Георгиева
зл. ас. д-р Милен Шипчанов
ас. Петя Петкова-Сталева
ас. Станимир Мичев
ас. Андрей Андреев

Традиция и новаторство.

Сборник с доклади от юбилейната научна конференция на департамент „Чужди езици и култури“ по повод 30-годишнината от създаването на НБУ и на филологическите програми към департаментта, 4–5 юни 2022 г.

Съставители: доц. д-р Светлана Димитрова-Гюзелева,
доц. д-р Венета Сиракова

Рецензент: проф. д-р Александра Багашева

Редактор и коректор: Малина Стойчева

© Издателство на Нов български университет, 2023
ул. „Монтевидео“ 21, 1618 София
www.nbu.bg
bookshop.nbu.bg

Всички права са запазени. Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирана, презапис или по друг начин – без писменото разрешение на носителя на авторските права.

© Николай Киров – художник на корицата, дизайн и предпечатна подготовка

Печат: „Симолени-94“ ООД

ISBN 978-619-233-255-6 (печатно издание)
978-619-233-256-3 (електронно издание)

ЗА ЕДНА ОСОБЕНОСТ НА ПОДЧИНЕНИТЕ ИЗРЕЧЕНИЯ С ИНФИНИТИВ В СЪВРЕМЕННИЯ ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК. ГЛЕДНАТА ТОЧКА НА ТРИМА ИТАЛИАНСКИ ЛИНГВИСТИ

Мария Лаговинска
Нов български университет

***Резюме.** Изложението представя резултатите от преглед на възможни случаи на употреба на инфинитив в различните видове подчинени изречения в съвременния италиански език, с фокус върху случаите на несъвпадение на инфинитивния подлог с подлога на управляващия глагол. Обзорът, направен въз основа на два текста с нормативен характер от 80-те години на XX век, дава повод да се обобщят описаните от техните автори синтактични условия за употреба на инфинитив в подчинените имплицитни изречения в съвременния италиански език.*

***Ключови думи:** италиански език, инфинитив, подлог, подчинено имплицитно изречение*

Едно от предизвикателствата пред изучаващите италиански език българи се оказва усвояването на глаголната му система. Умелото боравене с палитрата от спрегнати

глаголни форми и употребите им е нелека задача. Практиката показва, че не по-малко предизвикателство представлява успешното овладяване на употребата в подчинени изречения на една неспрегната глаголна форма, каквато е инфинитивът в италианския език. Вероятно липсата на инфинитив в съвременния български език прави трудно осмислянето, разбирането и прилагането на практика от страна на българските обучаеми на основни принципи при употребата на инфинитив в подчиненото изречение на италиански. От една страна, употребата на глагол в инфинитив е за предпочитане пред спрегнатата му форма в някои често срещани видове подчинени изречения при съвпадение на граматическите подлози на подчинения и на главния глагол. От друга страна, инфинитивът се оказва възможен избор и в някои видове подчинени изречения, чийто подлог е различен от подлога на управляващия глагол.

Освен това проблемът за избора на спрегната или неспрегната глаголна форма придобива значимост на фона на диахронни изследвания, които констатира в исторически план нарастващо предпочитане на носителите на езика към инфинитивната конструкция в подчиненото изречение, когато употребата ѝ е възможна¹.

Настоящото изложение представя резултатите от опит за кратък систематизиран преглед на разпръснатото описание в литературата възможни случаи на употреба на инфинитив в подчинените изречения при несъвпадение на инфинитивния подлог с подлога на управляващия глагол. Обзорът е направен въз основа на два текста с нормативен характер от 80-те години на XX век², които описват съвременния италиански език.

---

¹ За конкуренцията в диахронен план между употребата на спрегната глаголна форма и инфинитив вж. Скюте, 1985, с. 245-249.

² Морети, Орвието 1980; Сервани 1989. Изборът на двете произведения за целите на обзора е направен, от една страна, заради нормативния им характер, а от друга – заради принадлежността им към периода на „възобновяване“, на „пробуждане“ на лингвистичните изследвания в Италия. (Срв. Скюте, 2018, с. 1027. Преводът на термините в кавички е мой.)

I. В глава XIV на *Grammatica italiana* Сериани описва различните видове подчинени изречения, като разглежда и имплицитните им варианти, проследявайки и случаите на допустимо несъвпадение на подлога им с този на главното изречение. Авторът мотивира тази употреба или с наличието на допълнение в главното изречение, което се явява логически подлог на глагола в инфинитив, или с наличието на изразен подлог на инфинитива. В нормативната граматика на Сериани въпросът за подчинените имплицитни изречения с инфинитив, чийто подлог е различен от този на управляващия глагол, е разгледан по-обстойно по повод на най-често срещаните и обичайни подчинени изречения на всяко ниво в италианския език – подчинените допълнителни (срв. Сериани, 1989, с. 552-553) и подложни изречения (пак там, с. 549). Значително по-кратко представяне на проблема е предложено за различните видове подчинени обстоятелствени изречения³.

По повод на **имплицитното подчинено допълнително изречение (*subordinata oggettiva*)** Сериани посочва няколко категории главни глаголи, чиято семантика предполага употребата на инфинитив с различен подлог от този на главния глагол.

На първо място авторът обръща внимание на каузативните глаголи *fare* (карам) и *lasciare* (оставям) и по-специално на конструкцията *far fare qualcosa a / da qualcuno* (карам някого да прави нещо)⁴, която „представлява нещо като кооперация между двата подлога – граматическия на каузативния глагол и логическия на инфинитива, тъй като първият провокира действието на втория – аз [граматически подлог] правя така, че X [логически подлог] да направи нещо → аз карам X да направи нещо“ (Сериани, 1989, с. 550-552). След като се ограничава до пояснението, че логическият подлог е представен от непряко допълнение,

³ За превода на български на наименованията на видовете подчинени изречения на италиански срв. Кирякова, Бояджиева, 2003, с. 326-346.

⁴ Преводът на всички примери в статията е мой.

въведено от предлозите *a* или *da*, авторът препраща към Скюте (Скюте, 1983, I, с. 57-75) за аналитично описание на различните възможности за реализация на тази конструкция.

На второ място Сериани се спира на глаголите за волеуязва, като изброява най-често срещаните⁵. Авторът пояснява с кратък пример, че нееднаквостта на подлозите в този случай е възможна, тъй като адресатът на волеуязвата е изразен в главното изречение чрез гателно допълнение – *gli impongo di tacere* (налагам му да мълчи) (пак там, с. 552). Към групата на глаголите за волеуязва са причислени и декларативните глаголи в случаите, в които са употребени със значение на глаголи за волеуязва⁶ (пак там, с. 553).

Накрая авторът се спира и на сетивните глаголи⁷, като нееднаквостта на подлозите и в този случай е илюстрирана с лаконичен пример – *sento qualcuno bussare* (чувам някого да чука) (пак там, с. 553).

Сериани изтъква един безспорен случай на употреба на инфинитив в **имплицитно подчинено подложно изречение (*subordinata soggettiva*)** при нееднаквост на подлозите. Това се налага, когато логическият подлог на главното изречение се идентифицира с граматическия подлог на подчиненото подложно (пак там, с. 549). Авторът умишлено представя неприемлив пример със спрегнат глагол в подчиненото подложно изречение, за да илюстрира основателността на твърдението си – **mi sembra che io sia stato chiaro*, вместо *mi sembra di essere stato chiaro* (струва ми се, че бях ясен) (пак там, с. 549).

Нееднаквост на подлозите в главното изречение и в **имплицитното подчинено обстоятелствено изречение за причина (*subordinata causale*)** Сериани описва като рядко срещано

⁵ *Comandare* (заповядвам), *concedere* (отстъпвам), *consentire* (позволявам), *imporre* (налагам), *ingiungere* (заповядвам, налагам), *intimare* (заповядвам, нареждам), *ordinare* (заповядвам), *permettere* (разрешавам, позволявам), *proibire* (забранявам), *raccomandare* (препоръчвам), *suggerire* (съветвам), *vietare* (забранявам).

⁶ *Avvertire* (предупреждавам) или *dire* (казвам).

⁷ *Osservare* (наблюдавам), *sentire* (усещам/чувствам/чувам), *udire* (чувам), *vedere* (виждам).

явление, и то предимно в писмената реч, по възможност с изразен следпоставен подлог на инфинитива:

1. ...*si è gridato allo scandalo, da destra e da sinistra, per avere Craxi osato ignorare nell'aula di Montecitorio il tema della famosa 'staffetta'...*⁸ („Ла Национе“, 28.2.1987, 2, цит. по Серуани, 1989, с. 580).

(... *открито се протестира и отдясно, и отляво, тъй като Кракси се беше осмелил да пренебрегне в парламента темата за проловутата „щафета“...*)

В описанието на **имплицитните подчинени обстоятелствени изречения за цел (*subordinata finale*)**, авторът споменава, че имплицитната конструкция с инфинитив може да съществува и при различни подлози, особено ако подлогът на подчиненото изречение за цел съвпада с пряко или непряко допълнение в главното изречение:

2. ...*le cose ch'eran mancate a me per essere lui, e quelle ch'eran mancate a lui per esser me, io le sentivo allora come un'ingiustizia...* (цит. по Серуани, 1989, с. 581).

(... *нещата, които бяха липсвали на мен, за да бъде него, и онези, които бяха липсвали на него, за да бъде мен, аз ги чувствах тогава като несправедливост...*)

В **имплицитното подчинено обстоятелствено изречение за последица и заключение (*subordinata consecutiva*)**, според Серуани също може да бъде употребен инфинитив при нееднаквост между подлога му и този на главния глагол, при положение че подлогът на инфинитива е представен от непряко допълнение в главното изречение:

3. ...*rispose don Nicola con una franchezza da non lasciar dubbi...* (цит. по Серуани, 1989, с. 585).

(... *отговори дон Никола с чистосърдечност, която не оставя съмнения...*)

По отношение на **имплицитното подчинено обстоятелствено изречение за противопоставяне (*subordinata avversativa*)** авторът изтъква, че сред възможните сложни

⁸ Курсивът в примерите на италиански е на Серуани.

съюзи, които могат да го въвеждат, единствено *lungi da / lung gi dal* (букв. „далече от“) се оказва най-подходящ за въвеждане на инфинитив с различен подлог от този на главния глагол. Авторът не разяснява в какви случаи това разминаване в подлозите е възможно, но предложеният пример илюстрира конструкцията при наличие на изразен подлог в подчиненото изречение:

4. ...lungi dall'essere la mia una posizione contraria alla mobilitazione anti-Aids, suggerirei piuttosto di modificare i metodi... („Ла Република“, 15 – 16.2.1987, 8, цит. по Серуани, 1989, с. 610).

(... позицията ми в никакъв случай не е противоположествена на анти-СПИН мобилизацията, по-скоро бих посъветвал да се променят методите...)

II. В том II глава I на *Grammatica italiana* Морети и Орвието разглеждат въпроса за нееднаквостта на подлозите с оглед на видовете подчинени имплицитни изречения с инфинитив, в които явлението е налице. Преди да започнат погребния им преглед, авторите внасят наложителното уточнение, че подлогът на инфинитива (прост или сложен), който се намира в подчинено изречение или който образува глаголна перифраза, по принцип е същият като на главното изречение или като на глагола, с който инфинитивът е свързан в перифраза: *Sono sicuro di aver fatto bene* (Сигурен съм, че постъпих добре) – подлог „аз“; *Vogliamo uscire* (Искаме да излезем) – подлог „ние“. (Срв. Морети, Орвието, 1980, с. 9)

Учените не пропускат да изтъкнат, че все пак подлогът на инфинитива може да се окаже генеричен⁹: *Bisogna lavorare* (Нужно е да се работи) (нак там, с. 9).

Авторите не изключват и възможността инфинитивният подлог да бъде и различен, ако по някакъв начин е отбелязан в контекста: *Mi pregò di accomodarmi* (Помоли ме да се настани удобно) – подлог *io/аз*, предизвестен от *ti/ме* (нак там, с. 9).

При описанието на видовете подчинени имплицитни изречения с инфинитив авторите разглеждат и илюстрират с

⁹ За понятията „обобщен липсващ подлог“ и „генеричност“ вж. Осенова, 2019.

примери съществуващите възможности и условия за нееднаквост на подлозите на подчинения и на главния глагол.

Морети и Орвието подробно разглеждат т.нар. **подчинени инфинитивни изречения** (*proposizione infinitiva*) (вж. Морети, Орвието, 1980, с. 23-27). В тази категория авторите включват подчинени имплицитни изречения, които имат за сказуемо прост инфинитив, чийто подлог е същевременно допълнение на главното изречение (нак там, с. 23). Управляващите глаголи изразяват, от семантична гледна точка, сетивно възприятие, мисловна дейност или става дума за глаголите *fare* (с каузативното значение „постигам/търся някакъв резултат“) и *lasciare* (със значение „позволявам да се извърши някакво действие или да се установи някаква ситуация“) (нак там, с. 23-24, мой превод). Авторите посочват като възможни логически подлози на инфинитивната конструкция следните елементи на главното изречение: неударена форма на личното местоимение пряко допълнение (*pronome accusativo atono*), относително местоимение (*pronome relativo*), непряко допълнение (*complemento indiretto*) на главното изречение, въведено от предлозите *a* или *da*, или неударена форма на лично местоимение дателно допълнение (*pronome dativo atono*). Да проследим илюстрацията им с примери:

1. Non lo lasciava commentare¹⁰ (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 24).

(Не го оставяше да коментира.)

2. Scendevo nell'orto e mi inoltravo nell'unico vialetto che il nonno (...) aveva fatto tracciare e ornare di nuove piante (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 24).

(Слизях в зеленчуковата градина и се отдалечавах по единствената алея, която дядо [...] беше оставил да се очертае и украси с нови растения.)

3. «Cosa fai... Dormi?» sentii dire da Francesco (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 25).

(„Какво правиш... Спиш ли?“, чух да казва Франческо.)

¹⁰ Курсивът в примерите на италиански е на Морети и Орвието.

4. Sentii dire un giorno *al babbo...* (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 25).

(*Чух един ден татко да казва...*)

5. In quel momento un trapestio di passi *ci fece volgere il capo...* (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 25).

(*В този момент шум от стъпки ни накара да обърнем глави...*)

За подлога на инфинитива **в имплицитното подчинено подложно изречение (*proposizione soggettiva*)** и **в имплицитното подчинено допълнително изречение (*proposizione oggettiva*)** Морети и Орвието посочват, че ако не е генеричен, той е предшестван от елемент с функция на допълнение в главното изречение (срв. Морети, Орвието, 1980, с. 28-33 и 35-40):

6. Essere alla testa di qualcosa ... *mi esaltava...* (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 29).

(*Да бъда начело на нещо... ме екзалтираше...*)

7. Lo fissò con una gioia negli occhi, che fu quella dei nostri primi parenti e di tutti i peccatori di poi, quando il peccato *ci persuade d'essere nascosti a Dio* (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 40).

(*Погледна го втренчено с поглед, изпълнен с радостта на нашите прародители и на всички следващи грешници, когато грехът ни убеждава, че сме скрити от Господ.*)

Имплицитното подчинено обстоятелствено изречение за причина (*proposizione causale*) също може да съдържа инфинитив, чийто подлог е различен от подлога на главното изречение. Морети и Орвието отново изтъкват, че това е възможно, ако инфинитивният подлог е предшестван от някакъв елемент с функция на допълнение в управляващото изречение:

8. Lodò la mamma *per aver seguito i suoi consigli* (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 47).

(*Похвали майката, защото беше последвала съветите му.*)

9. Ma subito dopo *lo rimproverò di non averla avvertita che era a letto malato* (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 50).

(*Веднага след това обаче го упори, че не я беше предупредил, че е болен на легло.*)

Голяма част от **имплицитните подчинени обстоятелствени изречения за цел (*proposizione finale*)**, въведени от предлога *a*, воден от глаголи, глаголни изрази, имена и прилагателни, които засягат сферата на волеизявата и означават упълномощаване, подкана, подтикване, задължение, убеждаване, също предполагат инфинитивен подлог, различен от подлога на главния глагол. И в този случай елемент с функция на допълнение в главното изречение предизвестява подлога на инфинитива в подчиненото:

10. *Ci invitò a recarci ogni sera da lei per farle compagnia* (цит. по Морети, Орвието, 1980, с. 74).

(*Покани ни да я навестяваме всяка вечер, за да ѝ правим компания.*)

Имплицитното подчинено обстоятелствено изречение за време (*proposizione temporale*), което изразява едновременност спрямо действието в главното изречение, често съдържа инфинитив, чийто подлог е различен от подлога на главния глагол (срв. Морети, Орвието, 1980, с. 93-97). Според авторите подлогът на тези подчинени изречения, логичен или синтактичен, винаги е понятен (нак там, с. 97):

11. *Sul cadere del crepuscolo, si metteva a suonare l'oboe, o il clarino, o il flauto* (цит. по Морети, Орвието, с. 96).

(*На свечеряване започваше да свири на обой или на кларинет, или на флейта.*)

За възможно разминаване между подлозите на подчиненото и на главното изречение, но винаги при наличие на елемент с функция на допълнение в главното, който да предизвестява подлога на инфинитива в подчиненото, Морети и Орвието споменават и по повод на **подчинените имплицитни обстоятелствени изречения за сравнение (*proposizione comparativa*)** и **за място (*proposizione locativa*)** (нак там, с. 55, 88).

Обзорът на темата, направен въз основа на предложениите две нормативни граматики, дава повод да се обобщят описаните от техните автори възможности за употреба на

инфинитив в подчинените имплицитни изречения в съвременния италиански език при следните синтактични условия:

– еднаквост на подлога на инфинитива с подлога на управляващия глагол;

– нееднаквост на подлозите на главния и на подчинения глагол, като логическият подлог на инфинитива винаги е предизвестен от някакъв елемент в главното изречение;

– изразяване в подчиненото изречение на генеричен (обобщен) подлог;

– рядко срещана употреба на инфинитив с изразен подлог в подчинено изречение.

Проблемът за употребата на инфинитив в подчинените изречения в съвременния италиански език, особено при различни подлози на главното и на подчиненото изречение, заслужава специално внимание и предполага по-подробен преглед и по-детайлен анализ от тези, които позволява обемът на статиите. От гледна точка на практиката, обзорът, направен в настоящето изложение, дава бегла представа за нелеката задача на преподавателя. От ключово значение се оказва умението му да прецени, в зависимост от вида обучение (на специалисти или на бъдещи специалисти по езика), в кой момент, по какъв начин и колко задълбочено да въвежда тази особеност на италианския синтаксис.

Библиография

Кирякова, И., Бояджиева, Н. (2003): *Италианска граматика*. София: Хейзъл, 326-346.

Морети, Орвието (1980): Moretti, G. B., Orviето, G. R. *Grammatica italiana*, vol. II, Il verbo. Perugia: Benucci, 7-122.

Осенова, П. (2019): Параметри на нулевата субектност в българския език, Conference Paper. https://www.researchgate.net/publication/343443379_Parametri_na_nulevata_subektnost_v_blgarskia_език (юли 2021)

Серуани (1989): Serianni, L. *Grammatica italiana. Italiano*

comune e lingua letteraria. Torino: UTET Libreria, 529-631.

Cklome (1983): Skytte, G. *La sintassi dell'infinito in italiano moderno*, vol. I. Copenaghen: Munksgaards (suppl. № 27 di "Revue Romane").

Cklome (1985): Skytte, G. L'alternanza 'di + infinito / che + verbo finito' in italiano, in prospettiva diacronica. In: Luciano Agostiniani, Patrizia Bellucci Maffei, Matilde Paoli (a cura di). *Linguistica storica e cambiamento linguistico: atti del XVI Congresso internazionale di studi*, Firenze, 7-9 maggio 1982 / SLI, Società di linguistica italiana. Roma: Bulzoni, 245-249.

Cklome (2018): Skytte, G. Il concetto di grammatica. Saggio semiserio in onore di Nicoletta Maraschio. In: Marco Biffi, Francesca Cialdini, Raffaella Setti (a cura di). «Acciò che 'l nostro dire sia ben chiaro». *Scritti per Nicoletta Maraschio*, vol. II. Firenze: Accademia della Crusca, 1023-1030.